

FAUNAZAKEN

Dagactief roodwild in de schaduw van Hamburg

Wat is het geheim van het Duvenstedter Brook?

'Aber das ist ja ein ganz alter Hirsch!
Even laat de Revierleiter van het Duvenstedter Brook, Jan Malskat, zijn bedachtzaamheid varen. Duidelijk in de ban van een viertal damherten en dan vooral van die ene: onmiskenbaar een oud, teruggezet damhert met een knik in beide stangen. We maken in de pick-up een tocht door 'zijn' veld, slechts 25 kilometer noordoostelijk van de Hamburger binnenstad, niet ver van de eindhalte van de U-bahn en jaarlijks door zo'n 100.000 bezoekers uit de miljoenenstad bezocht. Moerasbossen, bestaande uit berken, elzen en wilgen, worden afgewisseld door (versgemaaide) natte graslanden, singels, uitgestrekte rietlanden en veengebieden.

Niet vanwege de damherten maar om zijn sterke roodwild - dat in de nationaalsocialistische periode door een Hamburgse *Reichsstatthalter* werd uitgezet - is dit gebied vermaard. Slechts weinig kilometers hiervandaan werd in 2002 'Kastor' geschoten, met 14,6 kilo geweigewicht

en 270 CIC-punten Duitslands' recordhert. Maar als er iets is waar Jan Malskat zich verre van wil houden, dan is het wel 'trofeeëncultus'. Hij zet zich met veel begeestering in voor het zichtbaar maken van roodwild voor het publiek. Verschillende maatregelen moeten dit mogelijk maken, zoals een volledig

hondenverbod en een beperkt padennet waarbuiten men zich niet mag begeven; een deel van deze paden wordt tijdens de bronst afgesloten om het wild de gelegenheid te geven ongestoord rond te trekken. Twee grotere en ondoordringbare moerasgebieden vormen natuurlijke rustgebieden voor het (rood)wild, waardoor circa 50% van het gebied niet wordt bejaagd. Malskat: 'In een toegankelijk bosgebied hadden we bepaalde gedeelten moeten aanwijzen als jachtvrije zone, hier heeft de natuur dat geregeld.'

Jachtstrategie

Een uitgekende jachtstrategie maakt deel uit van het pakket aan maatregelen om het roodwild 'erlebbaar' te maken. Vooral de eerste drie weken van augustus worden benut om het afschot te realiseren. 'Allereerst let ik vanzelfsprekend op de wind, ik zorg ervoor dat ik nooit met verkeerde wind ga aanzitten', vertelt Malskat. 'Ook vermijd ik een stuk uit een groot roedel weg te nemen. Zou ik dat wel doen, dan vertoont het sensibele roodwild zich voor langere tijd niet meer.' In de nabijheid van de paden en observatieplekken wordt in deze periode in de regel niet gejaagd. Duizenden toeschouwers willen immers enkele weken later hier de bronst – die in het Duvenstedter Brook al rond de 1e september begint – gadeslaan. Vanaf midden augustus wordt daarom een jachtpauze ingelast, in ieder geval in de gebieden rond de bronstplekken. Na de bronst is het veel rustiger, dat biedt ook de mogelijkheid om op plekken te jagen waar men anders terughoudender is. De dieren worden voornamelijk 's ochtends tijdens de trek naar de daginstand bejaagd, zelden 's avonds en al helemaal niet tijdens drukke weekenden. Slechts bij hoge uitzondering wordt kaalwild tijdens de nachtjacht gestrekt, die hier is toegestaan vanaf 1 november. Malskat: 'De nachtjacht op roodwild werkt in de regel zeer stressverhogend.'

Het afschot – alleen ree-, rood-, dam- en zwartwild wordt bejaagd – rust voornamelijk op de schouders van Malskat, die zichzelf als *self made* beroepsjager beschouwt. Soms wordt een gemeenschappelijke aanzitjacht uitgevoerd met collega's uit andere Hamburger *Forstamten*. Particuliere jagers zijn niet welkom, dat heeft alles te maken met de grote bezoekersaantallen en de specifieke terreinomstandigheden: het moerasgebied is zowel kwetsbaar als gevaarlijk. Malskat: 'De jacht moet professioneel worden uitgevoerd en afgestemd met de natuurbeschermingsorganisaties die betrokken zijn bij het beheer van dit natuurreservaat. Er zijn zones met kwetsbare vegetatie die

Foto: Gernot Maass

niet betreden mogen worden en bijvoorbeeld broedgebieden van zeearend en kraanvogel waar de rust moet worden bewaard.'

Drukjacht

'De klassieke jachtvorm in een gebied als dit is eigenlijk de drukjacht', zegt Malskat. 'Een tot twee keer per jaar sterk ingrijpen en daarbuiten rust. Maar alle omstandigheden afwegend, en daarover is lang gediscussieerd met natuurbeschermers en vaklieden uit het jachtbedrijf, hebben we ervoor gekozen om hier van af te zien. Omdat we hier dicht bij een miljoenenstad zitten, waar niet alle inwoners positief tegenover de jacht staan, leek ons dit geen geëigende methode.' Daarom is er gekozen voor de aanzit- en soms ook bersjacht, die via een intervalstelsel wordt uitgevoerd. Malskat: 'Een korte periode bejaag ik een deel van het terrein intensief: ik probeer zo mogelijk hard in te grijpen, neem dan bij voorkeur een roedeltje kaalwild in zijn geheel weg - snel kunnen schieten is dan een vereiste - waarna ik het gebied met rust laat.' Het is een jachtvorm die breed wordt geaccepteerd, ook door de natuurbescherming. 'We beschadigen het gebied niet, we storen de bezoekers niet en de zichtbaarheid van het wild weten we te waarborgen.'

Roodwildhinde met kalf

Dat kunnen we beamen. Tijdens de rit door het prachtige terrein dat overeenkomsten vertoont met de Twentse

FAUNAZAKEN

veengebieden, zien we midden op de dag, behalve de damherten, op een van de graslanden een roodwildhinde met kalf staan, verderop steekt een vos op zijn dooie gemak een weiland over, terwijl op een andere *Wiese* een kraanvogelpaar met zijn jong aan het foerageren is. Zwartwild zien we niet, maar dat is ook dagactief, bezweert de sympathieke terreinbeheerder.

In delen van het gebied is turf afgegraven en door verhoging van de grondwaterstand vindt nieuwe veenvorming plaats. Jagen rondom deze gebieden vereist van de jager grote terreinkennis en vaardigheid: nazoecken kunnen extreem moeilijk en gevaarlijk zijn. Voor het bergen van wild – oudere herten kunnen hier een ontweid gewicht van 250 kilo bereiken – heeft Malskat de beschikking over een argocat, bekend van de Schotse Hooglanden.

Het roodwild wordt in het natuureservaat op waarde geschat, onder andere vanwege zijn kwaliteit om delen van het terrein open te houden. Dat scheelt moeizame arbeid met bosmaaier en zeis. Schapen of geiten worden niet ingezet, het wild verdraagt deze grazers slecht. Wel zijn jarenlang Galloways gehouden voor beweiding van de graslanden, maar door de vernatting van het gebied zakten deze runderen, ondanks hun relatief geringe gewicht en kleine hoeven, door de graslaag. Gevolg: door verdichting van de bodem groeide er steeds meer pitrus. De veestapel is daarom van de hand gedaan.

Genetisch materiaal

Voedsel en rust, de belangrijkste voorwaarden voor een gezonde roodwildpopulatie, zijn in het Duvenstedter Brook in ruime mate voorhanden. Daarenboven: om het eigenlijke natuurgebied bevinden zich rijkelijk akkers met koolzaad, maïs, haver en tarwe. Alles wat het wild nodig heeft, is hier beschikbaar. Naast het genetische materiaal van de populatie is dit rijke voedselaanbod ongetwijfeld de reden dat de geweien van de herten zo kapitaal kunnen worden en de dieren hoge gewichten hebben. Indicatoren voor een gezonde populatie.

Malskat: 'Waarschijnlijk bestond de bronpopulatie uit een gering aantal dieren, 10 à 15 stuks, dat is helaas niet gedocumenteerd – in de donkere tijd bestond daartoe geen behoefte. Maar in ieder geval leverden de uitgezette dieren, die uit verschillende landen kwamen, een mix op die tot op heden heeft gezorgd voor een gezonde populatie met voldoende genetische verscheidenheid.'

De voorjaarsstand in de Hegegemeenschap Duvenstedter Brook/Bargeheide, in totaal zo'n 10.000 hectare, bestaat uit zo'n 100 tot 120 dieren. Malskat: 'Een populatiegrootte die ooit is vastgesteld omdat dit aantal voor land- en bosbouw acceptabel is. Weliswaar wordt er binnen het natuurgebied geen land- of bosbouw bedreven, maar daarbuiten wel. De meeste jagers, die de wildschade zelf moeten betalen, accepteren deze aantallen als de kans bestaat dat ze af en toe eens een groot hert kunnen bemachtigen. Dat is prima. Dankzij de passie voor de jacht komt er nog steeds roodwild voor in Duitsland.'

Toenemende aantallen zwartwild en daarmee gepaard gaande jachtdruk vormt grootste bedreiging voor het roodwild

Negatieve ontwikkelingen

In de wildbeheereenheid worden, naast de gewenste omvang van de roodwildpopulatie en het daaraan verbonden afschot, ook de afschotcriteria vastgelegd. Malskat: 'Meestal lukt het om twee oude herten vrij te geven, wat voor zo'n kleine populatie heel goed is. De middelste leeftijdsklasse wordt

Tekst en foto's: Berend te Hennepe

helemaal niet bejaagd en we hebben de doelleeftijd omlaag gebracht van 12 naar 10 jaar, omdat gebleken is dat het aandeel valwildslachtoffers onder de oudere herten hoog is. Foutief afschot komt nauwelijks voor, bijna alle herten zijn individueel bekend. Ze worden goed gedocumenteerd door geïnteresseerde roodwildliefhebbers. Aan de hand van de foto's die worden gemaakt, kunnen we de herten door de jaren heen volgen en kan een voortijdig afschot worden vermeden.'

Helaas zijn er ook ontwikkelingen gaande die minder positief uitwerken voor het roodwild, met name voor de zichtbaarheid ervan. Belangrijkste negatieve factor vormt de toenemende aantallen zwartwild en de daarmee verbonden intensieve bejaging in de naburige velden. Malskat: 'In Duitsland is er geen instantie die wildschade uitkeert, alle schade moet door de jager worden betaald. De politieke wil om tot een oplossing te komen ontbreekt helaas. Dat leidt ertoe dat iedere jager zijn oogst verdedigt om grote uitgaven, die tot een persoonlijk bankroet kunnen leiden, te voorkomen. Deze hoge jachtdruk heeft voor het sensibele roodwild een zeer negatieve uitwerking. Vaak wordt er onder slechte lichtomstandigheden gejaagd of tijdens de maïsoogst, wat leidt tot slechte schoten en nazoekacties, ook tijdens de bronsttijd. Gevolg: roodwild is alleen nog 's nachts actief. Ondertussen neemt de productie van biobrandstof, zoals maïs en koolzaad nog steeds toe. De landbouwer zou in ieder geval deels aansprakelijk moeten worden gesteld, omdat hij door de teelt van deze gewassen bijdraagt aan de stijgende zwartwildpopulatie.'

Siberisch beton

Gevolg is ook dat er steeds meer druk op Malskat wordt uitgeoefend om in het natuurgebied meer wilde zwijnen te schieten. Hij wijst echter op zijn verantwoordelijkheid voor de zichtbaarheid van het wild en de grote aantallen bezoekers in het gebied.

Niettemin doet hij wat hij kan. Lokvoerplekken, voorzien van voertonnen die driemaal per avond een kleine hoeveelheid maïs strooien en wildcamera's die een goed inzicht in de populatie geven, bieden de mogelijkheid om meerdere stukken op een avond te strekken. De meest effectieve bejaging is alleen mogelijk tijdens een aanhoudende vorstperiode, als de zompige moerasbodembodem is veranderd in 'Siberisch beton'. Bij verse sneeuw en lichte wind, die voor voldoende geruis zorgt, berst Malskat, in gezelschap van een of twee collega's de varkens in hun instanden aan. Als ze opstaan uit hun ketels worden ze beschoten en als collega's op de wissels goed staan opgesteld, kunnen die er ook nog een aantal inrekenen. Tien gestrekte zwijnen vormen dan geen uitzondering na een jacht die amper twee uur heeft geduurd.

Naast de toenemende aantallen wilde zwijnen vormen de stijgende aantallen bezoekers als gevolg van de alsmat uitdijende stad een bedreiging voor het rijke, maar kwetsbare natuurgebied. Malskat: 'Veel mensen komen hier met te

Een van de observatieplekken in het Duvenstedter Brook die uitzicht bieden op een bronstplek

weinig informatie over en te weinig gevoel voor de natuur. Sommigen gedragen zich alsof ze zich in een dierenpark bevinden: luid en zonder inlevingsvermogen. Maar gelukkig is er sociale controle en worden dergelijke lieden al snel door omstanders terechtgewezen.'

Dat ondanks deze bedreigingen nog altijd sprake is van dagactief roodwild in het Duvenstedter Brook mag gerust op het conto geschreven worden van het engagement van Jan Malskat en zijn voorgangers. En niet in de laatste plaats de uitgekende bejagingsmethode die ze hebben ontwikkeld. ■

Foto: Gernot Maass